

Է.00.04 «ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ» ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ազգագրության (ազգաբանության, սոցիալ/մշակութային մարդաբանության) ուսումնասիրության օբյեկտն է մարդը և մարդկային խմբերը, իսկ ուսումնասիրման առարկան՝ դրանց ստեղծած մշակույթն ամենալայն իմաստով: Ազգագրական գիտության հիմնական խնդիրներն են. մարդկության մշակութային բազմազանության, տնտեսական զբաղմունքների, ժողովրդական արհեստների և տոնածիսական կյանքի, աշխարհընկալման ուսումնասիրության, ինչպես էթնիկությունն ու ազգայնականությունը, ինքնությունը, ազգագրական փաստերի մեկնությունները, առօրեականությունը, պատմական մարդաբանությունը, սոցիալական հիշողությունը, քաղաքի ազգագրությունը, ազգագրության/մշակութային մարդաբանության պատմությունն ու տեսական մոտեցումները:

Ազգագրության (ազգաբանության, սոցիալ/մշակութային մարդաբանության) ուսումնասիրման մեթոդներն ու սկզբնաղբյուրներն են. դաշտային հետազոտություն (դիտարկում/մասնակցային դիտարկում, հարցազրույց, ինքնաազգագրություն), բանավոր պատմություն, դեպքի ուսումնասիրություն (case study), տեսա-, ձայնա- և գրավոր աղբյուրներ:

Ազգագրական գիտությունում առանձնացել են առարկայական տարբեր ուղղություններ. կրոնի, արվեստի, քաղաքի, հիշողության ազգագրություն, վիզուալ մարդաբանություն ևն:

Կապը հարակից գիտությունների հետ. հումանիտար և հասարակական գիտություններ՝ սոցիոլոգիա, քաղաքական պատմություն, հնագիտություն, լեզվաբանություն (սոցիոլինգվիստիկա, բանագիտություն, բարբառագիտություն), գրականագիտություն, արվեստաբանություն, տնտեսագիտություն, հոգեբանություն, բնական գիտություններ՝ աշխարհագրություն, ժողովրդագրություն, հնեա- և ֆիզիկական մարդաբանություն, բուսաբանություն:

Հիմնական գրականություն

Эриксен Т. Х., Что такое антропология? М., 2014.

Белик А.А., Культурная (социальная) антропология: Учебное пособие. М.: РГГУ, 2009.

Орлова Э. А., История антропологических учений: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, Альма Матер, 2010.

Клейн Л.С. История антропологических учений, Санкт-Петербургский государственный университет, 2014.

Kottak C. Ph., Anthropology. The Exploration of Human Diversity. McGraw-HILL, INC, 1999.

Kottak C. Ph., Mirror for Humanity: A Concise Introduction to Cultural Anthropology. 9th ed., McGraw Hill Education, 2014.

Rapport N. and Overing J., Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts. London and NY: Routledge, 2000.

Барнард А., Социальная антропология: исследуя социальную жизнь людей. М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2009

Штейнберг И., Шанин Т., Ковалев Е., Левинсон А., Качественные методы. Полевые социологические исследования / Под ред. И. Штейнберга. СПб.: Алетейя, 2009.

Բրոյնս Վ., Հայ ազգագրություն. համառոտ ուրվագիծ, Երևան, Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, 1974:

Армяне (Народы и культуры) / Варданян Л.М., Сарксян Г.Г., Тер-Саркисянц А.Е. (ред.), М., 2012.

Ըրացուցիչ գրականություն

Eriksen Th. H., Small Places, Large Issues: An Introduction to Social and Cultural Anthropology. London; Sterling, Virginia: Pluto Press, 2001.

O'Reilly K. Ethnographic Methods. Abingdon: Routledge, 2005.

Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts / N. Rapport and L. Overing (eds). L., N.Y.: Routledge, 2000.

**ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ,
ՀԱՅԵՑԱԿԱՐ- ԳԵՐԸ, ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Ազգագրական գիտության ձևավորումը 19-րդ դարում և նրա ինստիտուցիոնալացումը: Էթնիկության արդի հայեցակարգերը: Ինքնության հայեցակարգը ազգագրության մեջ: Սեռը և գենդերը. ազգագրական առումներ: Սոցիալական հիշողության ուսումնասիրություններ: *Դիսկուրս* հասկացությունը ազգագրության մեջ: *Ավանդույթ* հասկացության արդի քննարկումները: *Օէս* հասկացությունը ազգագրության մեջ:

Էթիկայի խնդիրները ազգագրական հետազոտություններում:

Էթնիկ հակամարտությունները և դրանց տիպաբանության հիմնախնդիրները արդի գիտության մեջ:

Հիմնական գրականություն

Эриксен Т. Х., Что такое антропология? М., 2014.

Белик А.А., Культурная (социальная) антропология: Учебное пособие. М.: РГГУ, 2009.

Орлова Э. А., История антропологических учений: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, Альма Матер, 2010.

Этнические группы и социальные границы. Социальная организация культурных различий / Под ред. Ф. Барта, М.: Новое издательство, 2006.

Eriksen Th. H. Ethnicity and Nationalism. London: Pluto Press, 1993.

Брубейкер Р. Этничность без групп, М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012.

Барнард А. Социальная антропология: исследуя социальную жизнь людей = Social Anthropology: Investigating human social life / Пер. с англ., науч. ред. О. Ю. Артемова. М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2009.

Эриксен Т. Х. Что такое антропология? М., 2014.

Smith A. National Identity. Penguin Books, 1991.

Брубейкер Р., Купер Ф. За пределами «идентичности» // *Ab Imperio*, 2002, N 3.

Kottak C. Ph. Anthropology. The Exploration of Human Diversity. McGraw-HILL, INC, 1999.

12 лекций по гендерной социологии: учебное пособие/ Е. А. Здравомыс-

лова, А. А. Тёмкина. СПб.: Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2015.

Здравомыслова Е. А., Тёмкина А. А. Социальное конструирование гендера // <http://www.nir.ru/sj/sj/34-zdrav.htm>

Бутовская М. Антропология пола. М.: ВЕК 2, 2013.

Арутюнов С. А., Рыжакова С. И. Культурная антропология. М.: Изд-во «Весь мир», 2004 (Раздел 10. Секс, брак и семья).

Մարության Հ. Հիշողության դերն ազգային ինքնության կառուցվածքում. տեսական հարցադրումներ: Երևան, «Նորավանք», 2006.

Хальбвакс М. Коллективная и историческая память // «Неприкосновенный запас» 2005, №2-3 (40-41).

Йоргенсен М. В., Филлипс Л. Дж. Дискурс-анализ: теория и метод. Харьков: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008.

Hobsbawm E., Ranger T. The Invention of Tradition. Cambridge University Press, 1983. = Хобсбаум Э. Изобретение традиций. Вестник Евразии, #1, 2000.

Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре: Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов. М.: Наука, 1993.

Bell C. Ritual Theory, Ritual Practice. Oxford University Press, 2009.

O'Reilly K. Ethnographic Methods. Abingdon: Routledge, 2005.

Hammersley M., Atkinson P. Ethnography. Principles in Practice. Routledge, 1995.

Штейнберг И., Шанин Т., Ковалев Е., Левинсон А. Качественные методы. Полевые социологические исследования / Под ред. И. Штейнберга. СПб.: Алетейя, 2009.

Լրացուցիչ գրականություն

Токарев С. А. История зарубежной этнографии. Учебное пособие. М.: Наука, 1978.

Тишков В. А. Реквием по этносу, исследования по социально-культурной антропологии, М.: Наука, 2003. Глава III. Феномен этничности.

Конструирование этничности. Этнические общины Санкт-Петербурга / Под ред. Воронкова В., Освальд И. СПб.: Дмитрий Буланин, 1998.

Арутюнов С. А., Рыжакова С. И. Культурная антропология, М.: Изд-во «Весь мир», 2004.

Abrahamian L. Armenian Identity in a Changing World. Mazda Publishers,

2006.

Արրահավյան Լ., Ազգային ինքնության հաստատման չքու հարա-
ցույցները // Ինքնության հարցեր. տարեգիրք, Երևան, 2002:

Балибар Э., Валлерстайн И. Раса, нация, класс. Двусмысленные идентич-
ности. Пер с фр. под. ред. О. Никифорова и П. Хицкого. М.: Изд-во Логос,
2004.

Темкина А. Сексуальная жизнь женщины. СПб.: Изд-во Европейского ун-
та в Санкт-Петербурге, 2008.

Ассман Я. Культурная память. М.: Языки славянской культуры, 2004. [5]

Нора П. Франция-память. СПб.: Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Пе-
тербурге, 1999.

Тён А. ван Дейк. Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в язы-
ке и коммуникации. М.: Книжный дом “ЛИБРОКОМ”, 2013.

Джеффри Стаут. Демократия и традиция. М.: Издательский дом
“Территория будущего”, 2008.

Арутюнов С.А. Народы и культуры. М.: Наука, 1989.

Тэрнер В. Символ и ритуал. М.: Наука, 1983.

Абрамян Л. А. Первобытный праздник и мифология. Ереван: Гитутюн,
1983.

Мелетинский Е. Поэтика мифа, М.: Наука, 1995.

Геннеп А. Обряды перехода. Систематическое изучение обрядов / Пер. с
франц. М: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1999.

Շտեյնբերգ Լ. Ազգագրագետի 10 պատվիրանները: Թարգմ. Զ. Խա-
նատյանի // <http://boon.am/levon-36/>:

Квале С. Исследовательское интервью. М.: Смысл, 2003.

ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Էվոյուցիոնիստական և նեոէվոյուցիոնիստական տեսություններն
ազգագրության մեջ: Դիֆուզիոնիստական տեսություններն: Ֆրանսիական
սոցիոլոգիական դպրոցը: Մշակույթ և անձ. ամերիկյան մարդաբանական
դպրոցը: Ֆրանց Բոասի պատմագիտական դպրոցը: Ստրուկտուրալիստա-
կան տեսությունները: Ֆունկցիոնալիստական դպրոցը: Պոստստրուկտու-
րալիզմը և պոստմոդեռնիզմը ազգագրության մեջ: Մեկնաբանական դպրոցը

(Ք. Գիրք): Ազգայնականության արդի տեսությունները. պրիմորդիալիզմ և կոնստրուկտիվիզմ:

Հիմնական գրականություն

- Белик А.А., Культурная (социальная) антропология: Учебное пособие. М.: РГГУ, 2009.
- Орлова Э. А., История антропологических учений: Учебник для вузов. М.: Академический Проект, Альма Матер, 2010.
- Eriksen Th. H. Ethnicity and Nationalism. London: Pluto Press, 1993.
- Барнард А. Социальная антропология: исследуя социальную жизнь людей = Social Anthropology: Investigating human social life / Пер. с англ., науч. ред. О. Ю. Артемова. М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2009.
- Белик А. А. Культурология. Антропологические теории культур. М.: Рос. Гуманит. Университет, 1999.
- Леви-Строс К. Структурная антропология, М.: Наука, 1983.
- Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. Москва: Интрада, 1996.
- Лиотар Ж-Ф. Состояние постмодерна. М.: Институт экспериментальной социологии, СПб.: «Алетейя», 1998.
- Гирц К. Интерпретация культур. М.: РОССПЭН, 2004.
- Смит Э. Национализм и модернизм. Критический обзор современных теорий наций и национализма. М.: Праксис, 2004.
- Андерсон Б. Воображаемые сообщества, М.: Канон-Пресс-Ц, 2001.
- Գելներ Է., Ազգերը և ազգայնականությունը: Երևան, Հայաստան, 2003:
= Гелнер Э. Нации и национализм. М.: Прогресс, 1991.

Լրացուցիչ գրականություն

- Балибар Э., Валлерстайн И. Раса, нация, класс. Двусмысленные идентичности. Пер с фр. под. ред. О. Никифорова и П. Хицкого. М.: Изд-во Логос, 2004.
- Рэдклифф-Браун А. Р. Структура и функция в первобытном обществе. М.: Восточная литература, 2001.
- Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа. М.: Интрада. 1998.
- Clifford J., Marcus G. (eds.) Writing Culture. The Poetics and Politics of

Ethnography. University of California Press, 1986.

Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму. М.: Прогресс, 2000.

Бергер П., Лукман Т., Социальное конструирование реальности. М.: “Медиум”, 1995.

Бурдье П. Социальное пространство: поля и практики. М.; СПб: “Алетейя”, 2005.

Hassan, Ihab. The Culture of Postmodernism // Theory, culture, society, Vol. 2, No. 3, 1985.

Калхун К. Национализм / пер. А. Смирнова. М.: Издательский дом “Территория будущего”, 2006.

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ազգագրական դաշտային հետազոտությունների մեթոդաբանության գործիքակազմը: Սոցիոլոգիական մեթոդները ազգագրության մեջ և ազգագրական մեթոդները սոցիոլոգիայի մեջ: Առօրեականության ուսումնասիրության ազգագրական տեսանկյունները: Կիրառական ազգագրական հետազոտությունները: Քաղաքի ազգագրական ուսումնասիրության մեթոդներն ու հիմնախնդիրները:

Հիմնական գրականություն

Барнард А. Социальная антропология: исследуя социальную жизнь людей = Social Anthropology: Investigating human social life / Пер. с англ., науч. ред. О. Ю. Артемова. М.: Институт этнологии и антропологии РАН, 2009.

Kottak C. Ph. Anthropology. The Exploration of Human Diversity. McGraw-HILL, INC, 1999.

Kottak C. Ph., Mirror for Humanity: A Concise Introduction to Cultural Anthropology. 9th ed., McGraw Hill Education, 2014.

Штейнберг И., Шанин Т., Ковалев Е., Левинсон А. Качественные методы. Полевые социологические исследования / Под ред. И. Штейнберга. СПб.: Алетейя, 2009.

Թադևոսյան Գ., Որակական սոցիալական հետազոտություններ. տեսություն, մեթոդաբանություն և մեթոդ: Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2006:

Квале С. Исследовательское интервью. М.: Смысл, 2003.

Шютц А. Смысловая структура повседневного мира: очерки по феноменологической социологии. М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2003.

Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни, М.: КАНОН-ПРЕСС-Ц, 2000.

Де Серто М. Изобретение повседневности. СПб.: Издательство европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2013.

Van Willigen J. Applied Anthropology: An Introduction. Greenwood Publishing Group, 2002.

Новикова Н. И. Прикладная антропология как научное направление // Антропология социальных перемен. М.: Росспэн, 2011.

Low S. M. The Anthropology of Cities: Imagining and Theorizing the City // Annual Review of Anthropology, vol. 25 (1996).

Зиммель Г. Большие города и духовная жизнь // Логос. №3 (34), 2002.

Парк Р. Городское сообщество как пространственная конфигурация и моральный порядок // Социологическое обозрение. Том 5, № 1. 2006.

Gmelch G., Kemper R. V., Zenner W. P. Urban Life: Readings in the Anthropology of the City. Waveland Press, Inc, 2010.

Eames E., Goode J. G. Anthropology of the city. An Introduction to Urban Anthropology. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1977.

Ըրացուցիչ գրականություն

Bernard, H. Russell (Harvey Russell). Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative approaches. Lanham, New York, Oxford: AltaMira Press, 2006.

Ильин В. И. Драматургия качественного полевого исследования. СПб.: Интерсоцис, 2006.

Չյուրեղյան Է. Ա., Շամիրյան Վ., Հարությունյան Հ., Կիրառական սոցիոլոգիայի առաջացման պատմություն: Դասախոսությունների համառոտագիր: Երևան, «Ճարտարագետ» հրատ., 2008:

Гарфинкель Г. Исследования по этнометодологии, СПб.: Питер, 2007.

Волков В. В., Хархордин О. В. Теория практик, СПб.: Издательство

европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2008.

Утехин И. Очерки коммунального быта, М.: ОГИ, 2004.

Бойм С. Общие места: Мифология повседневной жизни. М.: НЛО, 2002.
(Гл. 1. В поисках потерянной повседневности).

Castells M. The City and the Grassroots: A Cross-cultural Theory of Urban Social Movements. Berkeley and Los Angeles: California University Press, 1983.

Jaffe R., De Koning A., Introducing Urban Anthropology. London and New York: Routledge, 2016.

Wirth L. Urbanism as a Way of Life // The American Journal of Sociology, Vol. 44, No. 1 (Jul., 1938).

Вебер М. Город. Понятие и категории города // М. Вебер. Избранное. Образ общества. М.: Юрист, 1994.

ԱՇԽԱՐՀԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԻ ԷԹՆՈԼԵԶՎԱԿԱՆ, ՄԱՐԴԱԲԱՆԱ- ԿԱՆ, ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ

Աշխարհի բնակչության էթնոլեզվական բնութագիրը: Աշխարհի ժողովուրդների մարդաբանական դասակարգման հիմնական մոտեցումները: Համաշխարհային կրոնների աշխարհագրությունը:

Հնդեվրոպական, ուրալյան, ալթայյան, ավստրասիական, ավստրոնեզական, աֆրասիական, նիգեր-կորդոֆանյան լեզվաընտանիքները և էթնոլեզվական խմբերը: Հնդկացիների լեզվաընտանիքները և էթնոլեզվական խմբերը:

Կովկասը և կովկասյան տարածաշրջանի էթնոլեզվական և դավանական պատկերը: Արխազա-ադրդական և վայնախա-դադստանյան էթնոլեզվախմբեր:

Հարավ-Արևմտյան Ասիայի բնակչության էթնոլեզվական բնութագիրը: Վրաստանի և Ադրբեջանի ժողովուրդները:

Հիմնական գրականություն

Народы мира. Историко-этнографический справочник. М.: “Советская энциклопедия”, 1988.

Հարությունյան Հ. Թ., Աշխարհի բնակչության էթնոլեզվադավանական հակիրճ բնութագիրը // Պատմություն և մշակույթ. հայագիտական հանդես (գիտական հոդվածների ժողովածու): Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2016:

Алексеев В. П. География человеческих рас. М.: Мысль, 1974.

Алексеев В. П. Историческая антропология и этногенез. М.: Наука, 1989.

Хрисанфова Е. Н., Перевозчиков И. В. Антропология: учебник. М.: Наука, 2005.

Народы и религии мира. Энциклопедия / Гл. ред. В. А. Тишков. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998.

Львова Э. С. Этнография Африки. М.: Изд-во МГУ, 1984.

Коренное население Северной Америки в современном мире (под ред. Тишкова В. А.). М.: Наука, 1990.

Косвен М. О. Этнография и история Кавказа. М.: Изд-во Восточной литературы.

Народы Кавказа, том I / Под ред. М. О. Косвена, Л. И. Лаврова и др. М.: Изд-во АН СССР, 1960.

Народы Кавказа, том II / Под ред. Б. А. Гарданова, А. Н. Гулиева и др. М.: Изд-во АН СССР, 1962.

Смирнова Я. С. Семья и семейный быт народов Северного Кавказа. М.: Наука, 1983.

Волкова Н. Г. Этнонимы и племенные названия Северного Кавказа. М.: Наука, 1973.

Инал-Ипа Ш. Д. Абхазы. Сухуми: Изд. "Алашара", 1965.

Շինկուրի Բ. Հեռացածներից վերջինը: Երևան, «Սովետական գրող» հրատ., 1978:

Гаджиева С. Ш. Семья и брак у народов Дагестана в XIX – начале XX в. М.: Наука, 1985.

Волкова Н. Г., Джавахишвили Г. Н. Бытовая культура Грузии XIX-XX веков: традиции и инновации. М.: Наука, 1982.

Волкова Н. Г. Этнические процессы в Закавказье в XIX-XX в. // Кавказский этнографический сборник. IV. М.: Наука, 1969.

Լրացուցիչ գրականություն

- Брук С. И. Народы мира. Этнодемографический справочник, М.: Наука, 1981.
- Кулик С. Ф. Черный феникс: Африканские сафари. М.: Мысль, 1988.
- Дэвидсон Б. Африканцы. Введение в историю культуры. М.: Наука, 1975.
- Синицына И. Е. Человек и семья в Африке. М.: Наука, 1989.
- Традиционные и синкретические религии Африки. М.: Наука, 1986.
- Галич Мануэль. История доколумбовых цивилизаций. М.: Мысль, 1990.
- Кинжалов Р. В. Культура древних майя. Л.: Наука, 1971.
- Стингл Милослав. Индейцы без томагавков. М.: Прогресс, 1971.
- Бгажба О. Х., Лакоба С. З. История Абхазии с древнейших времен до наших дней. Сухум, 2007.
- Абазины. Историко-этнографический очерк. Черкесск: Изд. Карачаево-Черкесского НИИ, 1989.
- Дубровин Н. Черкесы (Адыге). Нальчик, 1991.
- Сергеева Г.А. Арчинцы. М.: Наука, 1967.
- Калоев Б. А. Агулы (Историко-этнографический очерк) // Кавказский этнографический сборник. III. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962.
- Лавров Л. И. Рутульцы в прошлом и настоящем // Кавказский этнографический сборник. III. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962.
- Волкова Н. Г. Хыналыг // Кавказский этнографический сборник. III. М.: Наука, 1980.
- Алексеев М., Казенин К., Сулейманов М. Дагестанские народы Азербайджана: Политика, история, культура. М.: Изд. “Европа”, 2006.
- Кобычев В. П. Крестьянское жилище народов Азербайджана // Кавказский этнографический сборник. III. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962.
- Խառնատյան Հ. «Ադրբեջանցիները», «Կովկասալեզուները» և «իրանալեզուները». Ինքնուրոյան զարգացումներն Ադրբեջանում // «Հանդես Ամսօ-րեայ», Վիեննա-Երեւան, 2012:

ՀԱՅ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ, ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՓՈՒԼԵՐԸ

Ազգագրական նյութերը միջնադարյան հայ պատմագրությունում: Հայ ազգագրության ձևավորումը. Գարեգին Սրվանձտյանցի ազգագրական գործունեությունը: Երվանդ Լալայանը և «Ազգագրական հանդեսը»: «Էմինյան ազգագրական ժողովածու»: Ստ. Լիսիցյանի ազգագրական գործունեությունը և հայ խորհրդային ազգագրության զարգացումը:

Հիմնական գրականություն

Բոդյան Վ. Հ., Հայ ազգագրություն (համառոտ ուրվագիծ): Երևան, 1973:

«Ազգագրական հանդես». – Գիրք Ա, Շուշի, 1895, գիրք II-XXVI, Թիֆլիս, 1897-1916:

Կոստանդյան Է. Ա., Գարեգին Սրվանձտյանց (կյանքը և գործունեությունը): Երևան, Հայկական ՄՍՀ ԳԱ հրատ., 1979:

«Էմինյան ազգագրական ժողովածու», հ. Ա.-Թ., Մոսկվա-Ալեքսանդրապոլ-Նախիջևան, 1901-1913:

Варданян Л. М. Степан Лисициан и истоки армянской этнографии. Ереван: Изд-во “Гитутюн”, 2005.

Армяне (Народы и культуры) / Варданян Л.М., Сарксян Г.Г., Тер-Саркисянц А.Е. (ред.), М., 2012.

ՀԱՅԵՐԻ ԷԹՆՈՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

Հայերի էթնոմշակութային բնութագիրը: Հայ ժողովրդի երկրագործական, անասնապահական, արհեստագործական մշակույթը:

Հայոց ավանդական բնակավայրերը: Հայոց ավանդական բնակարանային համալիրները և դրանց տեսակները: Հայկական ավանդական ուտեստը: Հայկական ավանդական տարազների համալիրների ընդհանուր բնութագիրը:

Հայոց ավանդական ընտանիքը և ընտանիքի ձևերը (19-20-րդ դարեր): «Ազգը» (տոհմը) և ազգակցական հարաբերությունների համակարգերը հա-

յոց մեջ: Հայոց հեթանոսական դիցարանը: Ավանդական և արդի կրոնական մշակույթը Հայաստանում: Հայ ժողովրդական տոները:

Հայաստանի Հանրապետության բնակչության այլեթնիկ խմբերը: Սփյուռքահայ համայնքները և նրանց մշակութային առանձնահատկությունները:

Արցախյան հիմնախնդրի ազգագրական ուսումնասիրության հիմնական առումները:

Հիմնական գրականություն

Армяне. Серия «Народы и культуры» / Отв. ред.: Л. М. Ваданян, Г. Г. Саркисян, А. Е. Тер-Саркисянц. М.: Наука, 2012.

Բրոյան Վ. Հ., Հայ ազգագրություն (համառոտ ուրվագիծ): Երևան, 1973:

Բրոյան Վ. Հ., Երկրագործական մշակույթը Հայաստանում: Երևան,

ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1972:

Мкртумян Ю. И. Формы скотоводства в Восточной Армении // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 6: Երևան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1974:

Մեղրոյան Կ. Վ., Արհեստավորական ավանդույթները և դրանց արտահայտությունները լենինականցիների կենցաղում // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 6: Երևան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1974:

Աբրահամյան Վ. Ա., Հայ համքարությունները Անդրկովկասի քաղաքներում (18-20-րդ դարի սկիզբ): Երևան, «Հայաստան» հրատ., 1971:

Թեմուրճյան Վ. Ս., Գորգագործությունը Հայաստանում: Երևան, 1955:

Ազատյան Հ., Փայտի գեղարվեստական փորագրություն: Երևան, Հայպետհրատ, 1961:

Դավթյան Ս., Հայկական ասեղնագործություն: Երևան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1972:

Саркисян Е. С., Гончарное искусство Армении. Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1978.

Հոբոսյան Ս., Հայոց ձիթհանության մշակույթը (XIX դ. – XX դ. առաջին

կես) (Պատմագագրական ուսումնասիրություն) // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 23: Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2007:

Թադևոսյան Ա., Դարբինը հայոց ծիսակարգում (Պատմագագրական ուսումնասիրություն) // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 23: Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2007:

Культура жизнеобеспечения и этнос. Опыт этнокультурологического исследования (на материалах армянской сельской культуры) / Отв. редакторы: С. А. Арутюнов, Э. С. Маркарян. Ереван, 1983.

Марутян А. Т. Интерьер армянского народного жилища (вторая половина XIX - начало XX в.) // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 17: Երևան, Հայկական ՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1989:

Ավագյան Ն., Հայկական ժողովրդական տարազը: Երևան, Հայաստանի պատմության թանգարան, 1983:

Փափազեան Հ., Հայկական տարազ: Երևան, «Տիգրան Մեծ» հրատ., 2002:

Ընտանիքի հետազոտման հիմնախնդիրները: Հանրապետական գիտաժողովի նյութեր, նվիրված Էմմա Կարապետյանի հիշատակին: Երևան, «Գիտություն» հրատ., 2001:

Գաբրիելյան Մ., Հայկական ընտանիքն անցումային շրջանում (ազգաբանական ուսումնասիրություն): Երևան, 2005:

Карапетян Э. Т., Армянская семейная община, Е., 1958.

Карапетян Э.Т., Родственная группа “азг” у армян. Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1966.

Акопян М. В., Сельская община в Восточной Армении во второй половине XIX-нач. XX вв. (историко-этнографическое исследование). Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1988.

Նահապետյան Ռ., Հայոց ազգակցական համակարգը (XIX դարի երկրորդ կես – XX դարի սկիզբ): Պատմագագրական ուսումնասիրություն: Երևան, 2012:

Вардумян Г. Д. Дохристианские культуры армян // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 18: Երևան, Հայկական ՄՍՀ ԳԱ հրատ., 1991:

Հարությունյան Ս., Հայ առասպելաբանություն: Բեյրութ, Համազգային, 2000:

Օրմանյան Մ., Ծիսական բառարան: Երևան, «Հայաստան» հրատ., 1992:

Խառատյան Հ., Կրոնական ազատությունները և կրոնական գործունեությունը կարգավորող ՀՀ օրենսդրությունը // «Կրոն և հասարակություն», 2008, թիվ 5:

Agadjanian A. (ed.), Armenian Christianity Today. Identity Politics and Popular Practice. London: Routledge, 2014.

Հայոց սրբերը և սրբավայրերը. ակունքները, տիպերը, պաշտամունքը /Խմբ. Ս. Հարությունյան, Ա. Քալանթարյան: Երևան, «Հայաստան» հրատ., 2001:

Խառատյան Հ., Կրոնի և կրոնական ինստիտուտների հասարակական դերը կամ կրոնականության իրավիճակը Հայաստանում // «Կրոն և հասարակություն» ամսագիր, Ա, Երևան, 2007:

Խառատյան-Առաքելյան Հ., Հայ ժողովրդական տոները: Երևան, «Զանգակ-97» հրատ., 2005:

Մկրտչյան Ս., Հայոց տոնաձիսական մշակույթ: Երևան, «Գիտություն» հրատ., 2016:

Հայաստանի Հանրապետության ազգային փոքրամասնությունները այսօր I: Երևան, 2000:

Հայաստանի Հանրապետության ազգային փոքրամասնությունները քաղաքացիական հասարակության կայացման արդի պայմաններում II: Երևան, 2005:

Գալստյան Մ., Հայաստանի Հանրապետության ազգային փոքրամասնությունների միգրացիան (Էթնոսոցիոլոգիական հետազոտություն): Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2015:

Հայ Միյուռք. հանրագիտարան: Երևան, 2003:

Дятлов В., Мелконян Э. Армянская диаспора: Очерки социокультурной типологии. Ереван: Институт Кавказа, 2009.

Արրահամյան Լ., Քառսը և կոսմոսը ժողովրդական էլոյթների կառուցվածքում. Ղարաբաղյան շարժումը ազգագրագետի հայացքով // Մշակույթ, 1990, թիվ 2-3:

Արրահամյան Լ., Ծեսը, նախաթատրոնը և Թատերական հրապարակը // Բեմ, 1990, թիվ 1:

Ազիզբեկյան Ռ. Լ., Արցախյան շարժման սկզբնավորումն ու ծավալումը (1988 թ. փետրվար - նոյեմբեր) // ԼՀԳ, 2005, թիվ 2:

Մարության Հ. Տ., Հայ ինքնության պատկերագրությունը: Հատոր 1. Ցեղասպանության հիշողությունը և Ղարաբաղյան շարժումը: Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2009:

Армяне (Народы и культуры) / Варданян Л.М., Сарксян Г.Г., Тер-Саркисянц А.Е. (ред.), М., 2012.

Լրացուցիչ գրականություն

Ստեփանյան Ա., Հայ ժողովրդական տարազի զարդանախշերը (ծիսային, գունային և նշանային համակարգեր) // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 22: Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2007:

Ալիշան Ղ., Հին հաւատք կամ հեթանոսական կրօնք հայոց: Վենետիկ, 1910:

Մկրտչյան Ս., Հայոց տոնաճիսական մշակույթ. Տոները հայոց արդի կենցաղում (էթնոսոցիոլոգիական ուսումնասիրություն) // Հայ ազգագրություն և բանահյուսություն. նյութեր և ուսումնասիրություններ, պր. 22: Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2007:

Долженко И. В. Хозяйственный и общественный быт русских крестьян Восточной Армении. Ереван: Изд-во АН Арм. ССР, 1985.

Тер-Саркисянц А. Е. Армянская диаспора в России: история и современность. Рязань: Узорочье, 2002.

Արրահամյան Լ., Հայաստանը և հայկական սփյուռքը. տարանջա-

տում և հանդիպում // «21-րդ դար», 2006, թիվ 1: